

ביאורים

כשאדם יודע שיש חשיבות גדולה למעשיו, הוא משקיע את כל כוחותיו וזמנו על מנת לעשותם בהתלהבות בצורה השלמה והמהירה ביותר. הוא לא ינוח עד שיסיים.

כדי להגיע למידה זו של 'זריזות' צריך קודם כל להכיר ולהפנים את חשיבות המעשה. אבותינו הקדושים, שהיו בעלי נפש רוחנית עליונה, הרגישו עד כמה חשובים מעשיהם. הם ידעו שכל מעשה שלהם מוסיף טוב ומפיץ את שם ה' בעולם. אפילו במעשה פשוט כמו הכנסת אורחים אפשר להביא אחרים להכרה בה'. מתוך הכרה בחשיבות מעשיהם, כל פעולותיהם היו במהירות וב'זריזות'.

אף שאיננו במדרגה הגבוהה של האבות עלינו לשאוף להידמות להם. ככל שנחدد את ההכרה במשימתו הגדולה של עם ישראל, וביכולת ההשפעה שלנו על כל העולם על ידי לימוד תורה וקיום מצוות, כך תגבר ההשתוקקות לעשייתם. מתוך ההשתוקקות, נגיע גם ל'זריזות'. בדיוק לשם כך אנו צריכים ללמוד אמונה. לא די בהבנה שטחית. אנו זקוקים לבירור מעמיק של יסודות אלו. מתוך הפנמת הנלמד נחזק את הרצון שלנו לעבוד את ה' ב'זריזות'. [אגרות ראה א, שא].

ההפנמה על ידי לימוד היא אמנם הדרך האידיאלית, אך גם הארוכה ביותר. לפעמים האדם מלא כל כך ברצונות חומריים, כך שייקח לו הרבה זמן עד שצליח "לחנך" את הרצון מחדש. מה עוד, כיוון שהרצון הוא כוח פנימי יותר, קשה יותר לשלוט עליו.

הרמח"ל מלמד אותנו פתרון ביניים עד שנגיע ל'תשוקת הנשמה'. הנפש והגוף מחוברים, ומשפיעים זה על זה. לכן ניתן להשתמש בפעולות המעשיות, עליהן קל לנו יותר לשלוט, על מנת לרומם את הנפש. "אחרי הפעולות נמשכים הלבבות" - מתוך עשיית המצוה בהתלהבות, אנו הופכים את הנפש שלנו למתלהבת יותר בעבודת ה'. אך חשוב לשלב גם את הלימוד עם העשייה, על מנת שיכנס תוכן עליון אל הנפש המשתוקקת.

הרחבות

• להט הנפש וזריזות בעשייה

האדם אשר תלהט נפשו בעבודת הבורא, ודאי שלא יתעצל בעשיית מצוותיו. הרמח"ל קושר בין התלהטות הנפש בעבודת ה' לבין זריזותו בעשיית המצוות. נקודה זו מבוארת במהר"ל המבאר ששורשה של העצלות הוא "כאשר גופו וטבעו החומרי גוברים על נפשו ומבטלים פעולת נפשו". ועל כך "מי שאינו זריז במצות ונחשב שהוא מוטבע בחומר עד שאין נפשו נמצא בפעל, שאם לא היה מוטבע בחומר לא היה עצל והיה גובר על הגוף, אבל העצלה מורה כי נפשו מוטבע בגוף, ואשר הוא מוטבע בגוף אינו נמצא בפעל", ואם-כן, הלהט בעבודת הבורא - הגברת הנפש על הגוף - תביא גם לזריזות שהתעכבה על ידי כובד הגוף [נתיבות עולם, נתיב הזריזות ב].

• אחר המעשים נמשכים הלבבות

פי התנעוה החיצונה מעוררת הפנימית. מלמדנו הרמח"ל, שהעיסוק של האדם בפעולות מסוימות פועל בנפשו ומעוררה ביחס לדברים אלו.

ספר החינוך מעלה קושי על ריבוי המצוות שהינן זכר ליציאת מצרים: "ואל תחשוב בני לתפוש על דברי ולומר, ולמה זה יצוה אותנו השם יתברך לעשות כל אלה לזכרון אותו הנס, והלא בזכרון אחד יעלה הדבר במחשבתנו?" ומשיב: "דע כי האדם נפעל כפי פעולותיו. ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עושה בהם, אם טוב ואם רע... כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות", המעשים מעוררים את האדם לעניין אותו הם מבטאים. ועל כן הרבה לנו הקב"ה מצוות באופן כללי, שעיסוקנו הרב בהם ישפיע על נפשוננו לטוב, ועל כן גם הרבה הקב"ה מצוות זכר ליציאת מצרים לטובע יסוד זה בנפשותינו [ספר החינוך טז].

וכן תמצא כל מעשיהם של צדיקים תמיד במהירות. אברהם כתוב בו (בראשית יח, ו-ז), המהירות במעשי הצדיקים "וימחר אברהם האלה אל שרה ויאמר מהרי", "ויתן אל הנער וימחר", רבקה, (שם כד, ב) "ותמחר ותער כדה" וכו'. וכן אמרו במדרש (במדבר רבה י, ה), "ותמחר האשה" וכו' (שופטים ג, י) - "מלמד שכל מעשיהם של צדיקים במהירות", אשר לא יתנו הפסק זמן לא אל התחלת המצוה ולא אל השלמתה.

ותראה, שהאדם אשר תלהט נפשו בעבודת הבורא, ודאי שלא יתעצל בעשיית מצוותיו, אלא תהיה תנועתו כתנועת האש המהירה, כי לא ינוח ולא ישקט עד אם כלה הדבר להשלימו.

ואמנם התבונן עוד, ששמו שהזריזות הוא תולדת ההתלהטות הפנימי, כן מן הזריזות יולד ההתלהטות, והינו, כי מי שמרגיש עצמו במעשה המצוה כמו שהוא ממהר תנועתו החיצונה, כן הנה הוא גורם שתבער בו תנועתו הפנימית כמו כן והחשק והחפץ יתגבר בו וילך, אף אם יתנהג בכבדות בתנועת איבריו, גם תנועת רוחו תשקע ותכבה. וזה דבר שהנסיון יעידהו.

ואמנם כבר ידעת שהנרצה יותר בעבודת הבורא יתברך שמו הוא חפץ הלב ותשוקת הנשמה. והוא מה שדוד המלך מתהלל בחלקו הטוב ואומר (תהלים מב, ב), "כאיל תערג על אפיקי מים כן נפשי תערג אליך אלהים, צמאה נפשי לאלהים וגו'", (שם פד, א) "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'". (שם סג, ב) "צמאה לך נפשי כמה לך בשירי". ואולם האדם אשר אין החמדה הזאת לוהטת בו פראוי, עצמה טובה היא לו שיזדרז ברצונו כדי שימשיך מזה שתולד בו החמדה בטבע, כי התנועה החיצונה מעוררת הפנימית, ובודאי שיותר מסורה בידו היא החיצונה מהפנימית, אף אם ישתמש במה שבידו, יקנה גם מה שאינו בידו בהמשך, כי תולד בו השמחה הפנימית והחפץ והחמדה מכל מה שהוא מתלהט בתנועתו ברצון. והוא מה שהיה הנביא אומר (הושע ו, א), "ונדעה נרדפה לדעת את ה'". וכתוב (שם יא, י), "אחרי ה' ילכו פאריה ישאג".